

JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V OBČANSKÝCH VĚCECH

Přeshraniční volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob neustále narůstá. U občanských věcí s přeshraničním prvkem rozvíjí Evropská unie justiční spolupráci, a staví tak mosty mezi jednotlivými právními systémy. Jejimi hlavními cíli jsou právní jistota a snadný a efektivní přístup ke spravedlnosti, k čemuž je třeba zajistit určení příslušného soudu, jasně stanovit rozhodné právo a zaručit rychlé a účinné postupy uznávání a výkonu rozhodnutí.

PRÁVNÍ ZÁKLAD

Článek 81 Smlouvy o fungování Evropské unie (SFEU); protokoly č. 21 a 22 připojené ke Smlouvám.

CÍLE

V evropském prostoru práva by nemělo být jednotlivcům bráněno v uplatňování jejich práv, ani by od uplatňování těchto práv neměli být odrazováni. Na překážku by neměla být ani neslučitelnost a složitost právních či správních systémů členských států. Právní předpisy v této komplexní a citlivé oblasti zahrnují klasické občanské právo, pod něž spadá velká řada podoblastí – od rodinného práva až po právo upravující prodej, ale rovněž procesní právo, které bylo až donedávna jednoznačnou výsadou členských států. Oblast pravidel soukromého smluvního práva v EU spadá do občanského práva EU, ale úzce souvisí s volným pohybem zboží a služeb, a proto se na ni vztahují ustanovení Smlouvy o jednotném trhu (viz [2.1.7.](#)).

Mezinárodní právo soukromé si klade za cíl řešit přeshraniční aspekty všech záležitostí týkajících se vztahů mezi soukromými osobami, jako je rodinné právo, majetkové právo a smluvní právo. Opatření týkající se rodinného práva s přeshraničním prvkem musí být jednomyslně přijata Radou (čl. 81 odst. 3 druhý pododstavec SFEU). Hlavními nástroji pro usnadnění přístupu k přeshraniční spravedlnosti jsou zásada vzájemného uznávání, která je založena na vzájemné důvěře mezi členskými státy, a přímá justiční spolupráce mezi vnitrostátními soudy.

Činnost Unie v oblasti justiční spolupráce v občanských věcech se zaměřuje především na následující cíle:

- zajistit občanům vysokou úroveň právní jistoty v přeshraničních vztazích v oblasti občanského práva,
- zajistit občanům snadný a účinný přístup k občanskoprávnímu soudnictví při řešení přeshraničních sporů,

- zjednodušit nástroje pro přeshraniční spolupráci mezi vnitrostátními občanskoprávními soudy,
- podporovat vzdělávání soudců a soudních zaměstnanců.

Každý připravovaný legislativní akt musí být postoupen vnitrostátním parlamentům (článek 12 Smlouvy o Evropské unii (SEU)). Vnitrostátní parlamenty mají navíc právo vznést námitku proti rozhodnutím týkajícím se některých aspektů rodinného práva s přeshraničním prvkem. Tato rozhodnutí mohou být řádným legislativním postupem přijata pouze tehdy, nevysloví-li s nimi žádný vnitrostátní parlament svůj nesouhlas (čl. 81 odst. 3 třetí pododstavec SFEU).

DOSAŽENÉ VÝSLEDKY

A. Vývoj primárního práva v oblasti justiční spolupráce v občanských věcech

Když byla přijata zakládající smlouva, justiční spolupráce v občanských věcech k cílům Evropského společenství nepatřila. V článku 220 Smlouvy o založení Evropského společenství bylo nicméně stanoveno, že členské státy musí zjednodušit „formalit[y], jimž podléhá vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a rozhodčích nálezů“. Justiční spolupráce v občanských věcech byla oficiálně zařazena do oblasti působnosti Evropské unie Maastrichtskou smlouvou, a to v mezivládním rámci pilíře „spravedlnosti a vnitřních věcí“ (1.1.3.). Amsterodamská smlouva začlenila justiční spolupráci v občanských věcech do vnitřních záležitostí Společenství tím, že ji převedla ze Smlouvy o Evropské unii do Smlouvy o založení Evropského společenství, aniž by ji však podřídila metodě Společenství. Smlouva z Nice (1.1.4.) umožnila přijímat opatření týkající se justiční spolupráce v občanských věcech – s výjimkou rodinného práva – legislativním postupem spolurozhodování.

Zasedání Evropské rady v Tampere v říjnu 1999 položilo základy pro budování evropského prostoru práva. Poté, co Evropská rada konstatovala, že program není dostatečným způsobem prováděn, vytyčila na svém zasedání v Haagu v listopadu 2004 nový akční plán na období 2005–2010. Haagský program vyzdvihl nutnost pokračovat v uplatňování vzájemného uznávání a rozšířit jej na nové oblasti, jako je rodinný majetek, dědictví a závěti. Po Haagském programu následoval Stockholmský program, který představuje plán pro další vývoj v oblasti svobody, bezpečnosti a práva na pětileté období od roku 2010 do roku 2014.

Lisabonská smlouva (1.1.5.) podřídila všechna opatření v oblasti justiční spolupráce v občanských věcech řádnému legislativnímu postupu. Na rodinné právo se však vztahuje zvláštní legislativní postup: Rada rozhoduje jednomyslně po konzultaci s Evropským parlamentem.

Je třeba zmínit, že Dánsko a Irsko mají na základě protokolů č. 21 a 22 připojených ke Smlouvám výjimky z hlavy V části třetí SFEU (prostor svobody, bezpečnosti a práva). Irsko má z právních předpisů přijatých v této oblasti výjimku flexibilní, která mu umožňuje zapojit či nezapojit se do právních předpisů a právních iniciativ případ od případu (protokol č. 21 připojený ke Smlouvám). Dánsko má naopak z prostoru svobody, bezpečnosti a práva výjimku pevněji vymezenou, což znamená, že se do této politiky nezapojuje vůbec. Při jednáních o Lisabonské smlouvě získalo Dánsko

možnost změnit tuto výjimku na výjimku flexibilní podle vzoru irských výjimek (protokol č. 22). Dne 3. prosince 2015 se uskutečnilo referendum, při kterém se rozhodovalo o schválení této možnosti (4.2.1). Byla však zamítnuta 53 % hlasů.

B. Hlavní přijaté právní akty

1. Určení příslušnosti soudů, uznávání a výkon soudních a mimosoudních rozhodnutí

Hlavním nástrojem v této oblasti je [nařízení Evropského parlamentu a Rady \(EU\) č. 1215/2012 ze dne 12. prosince 2012 o příslušnosti a uznávání výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech \(„nařízení Brusel I“\)](#). Cílem tohoto nařízení je sjednotit pravidla jednotlivých členských států pro určení soudní příslušnosti a rovněž zjednodušit a urychlit uznávání a výkon rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Opatření nařízení Brusel I byla doplněna [nařízením Rady \(ES\) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti \(„nařízení Brusel IIa“\)](#). Rostoucí mobilita znamená vytváření rodinných vazeb mezi lidmi různých národností. Páry tvořené dvěma národnostmi musí vědět, jak své děti pojmenovat, a rozvedení lidé musí mít možnost začít znovu v jiné zemi, aniž by museli přerušit kontakt se svými dětmi. Pokud jde o děti, které jeden z rodičů unesl, je Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí^[1], jež má 99 smluvních států (říjen 2018) včetně všech členských států, založena na velmi jednoduchém cíli, kterým je rychlý návrat uneseného dítěte. Zároveň bylo nedávno přepracováno [nařízení Brusel IIa](#), které je v platnosti od června 2019^[2]. Jedním z hlavních cílů revize je zlepšit právní předpisy na ochranu dětí v případě přeshraničních sporů ve věcech rodičovské odpovědnosti, jako jsou spory týkající se péče o dítě, práv na styk s dítětem a únosů dětí.

V prosinci roku 2008 Rada přijala [nařízení \(ES\) č. 4/2009](#) s cílem zjednodušit přeshraniční vyrovnávání pohledávek výživného. Tímto nařízením byla jednotná pravidla pro soudní příslušnost, rozhodné právo, uznávání a výkon rozhodnutí a pro spolupráci vnitrostátních orgánů sloučena do jediného nástroje. S cílem zlepšit efektivitu a účinnost přeshraničních úpadkových řízení stanoví nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/848 ze dne 20. května 2015 o insolvenčním řízení jednotná pravidla pro soudní příslušnost, uznávání a rozhodné právo v této oblasti. Aby mohla být zrušena doložka vykonatelnosti u rozhodnutí týkajících se nesporných nároků, přijaly Parlament a Rada [nařízení \(ES\) č. 805/2004](#), kterým se zavádí evropský exekuční titul pro nesporné nároky. [Nařízení Evropského parlamentu a Rady \(EU\) č. 650/2012](#) o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a přijímání a výkonu veřejných listin v dědických věcech a o vytvoření evropského dědického osvědčení usiluje o odstranění překážek, s nimiž se občané setkávali při uplatňování svých práv týkajících se dědictví na mezinárodní úrovni.

S ohledem na různé právní dopady plynoucí z odlišných rysů manželství a registrovaného partnerství předložila Komise v roce 2011 dva samostatné návrhy

---

[1]Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí ze dne 25. října 1980.

[2]Nařízení Rady ze dne 25. června 2016 o příslušnosti, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské odpovědnosti a o mezinárodních únosech dětí (přepracované znění), Úř. věst. L 178/1 (2019).

nařízení týkající se úpravy majetkových poměrů mezinárodních párů. Oba návrhy se týkají příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí v oblasti majetkových poměrů – první se vztahuje na majetkové poměry v manželství a druhý na majetkové poměry v registrovaném partnerství.

2. Harmonizace kolizních norem

Na úrovni EU bylo přijato několik nástrojů, které se zabývají nejdůležitějšími otázkami v oblasti mezinárodního práva soukromého (konkrétně bruselská a římská nařízení). Evropský parlament a Rada přijaly [nařízení \(ES\) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy \(„nařízení Řím I“\)](#). Přijetí [nařízení \(ES\) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro mimosmluvní závazkové vztahy \(„nařízení Řím II“\)](#) umožnilo zavedení jednotného souboru kolizních norem týkajících se mimosmluvních závazkových vztahů občanského a obchodního práva. Cílem tohoto nařízení je zvýšit právní jistotu a předvídatelnost výsledku sporů. Kolizní normy v oblasti vyživovacích povinností stanoví nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností. V oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky Rada v prosinci roku 2010 přijala [nařízení \(EU\) č. 1259/2010](#), které stanoví jasný a soudržný právní rámec v oblasti rozhodného práva ve věcech rozvodu a rozluky. Nařízení (EU) č. 650/2012 stanoví mimo jiné rozhodné právo, pokud jde o dědictví s mezinárodním rozměrem.

3. Usnadnění přístupu ke spravedlnosti

Aby se zlepšil přístup ke spravedlnosti v přeshraničních sporech, přijala Rada směrnici 2003/8/ES stanovující minimální společná pravidla pro právní pomoc v těchto sporech. Cílem této směrnice je zaručit „přiměřenou“ úroveň právní pomoci v přeshraničních sporech osobám, které nemají dostatečné finanční prostředky. Za účelem zajištění snadnějšího a účinnějšího přístupu evropských občanů a podniků ke spravedlnosti vytvořila Evropská unie společné procedurální náležitosti, jež mají zjednodušit a urychlit řešení přeshraničních sporů týkajících se drobných nároků a přeshraniční vymáhání nesporných peněžních nároků na celém území Unie. Jedná se o [nařízení \(ES\) č. 861/2007](#), kterým se zavádí evropské řízení o drobných nárocích, a o [nařízení \(ES\) č. 1896/2006](#), kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu. Tyto postupy jsou doplňující a nezávazné ve vztahu k postupům stanoveným vnitrostátním právem. [Směrnice 2008/52/ES](#) stanoví společná pravidla pro některé aspekty mediace v občanských a obchodních věcech s cílem zvýšit právní jistotu, a podpořit tak využívání tohoto způsobu urovnávání sporů.

4. Nástroje přeshraniční spolupráce mezi vnitrostátními občanskoprávními soudy

Čl. 81 odst. 2 písm. a) a c) SFEU rovněž svěřuje Parlamentu a Radě úkol přijímat opatření s cílem zajistit vzájemné uznávání a výkon soudních rozhodnutí a slučitelnost vnitrostátních kolizních norem a pravidel pro určení příslušnosti. Cílem nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007 (jež je v současné době podrobováno přezkumu) je zjednodušit a urychlit doručování soudních a mimosoudních písemností mezi jednotlivými členskými státy, a tím zvýšit účinnost a rychlost soudních řízení v této oblasti. Za účelem zjednodušení a urychlení spolupráce soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních

věcech přijala Rada nařízení (ES) č. 1206/2001. Parlament nyní čeká na postoj Rady ke dvěma návrhům Komise [COM\(2018\)0378](#) a [COM\(2018\)0379](#)^[3]. [Rozhodnutím Rady 2001/470/ES ze dne 28. května 2001](#)^[4] byla vytvořena [Evropská soudní síť pro občanské a obchodní věci](#), jejímž cílem je zdokonalit, zjednodušit a urychlit spolupráci mezi soudy členských států a podpořit přístup občanů zapojených do přeshraničních sporů ke spravedlnosti. Tuto síť tvoří kontaktní místa určená členskými státy, ústřední orgány stanovené některými nástroji Unie, styční soudci a další orgány příslušné pro oblast justiční spolupráce mezi státními subjekty (soudci a ústřední orgány). Rozhodnutí 2001/470/ES bylo změněno rozhodnutím 568/2009/ES ze dne 18. června 2009, jehož cílem je rozšířit a posílit úkoly svěřené Evropské justiční síti (EJS) pro občanské a obchodní věci. Důležitou inovací nového rozhodnutí je otevření sítě profesním komorám zastupujícím příslušníky právnických profesí, zejména advokáty, notáře a soudní exekutory.

Dalším nástrojem, který směřuje ke zjednodušení justiční spolupráce v občanských věcech, je zavádění informačních a komunikačních technologií do výkonu spravedlnosti. Tento projekt byl zahájen v červnu 2007 a vyústil v evropskou strategii pro elektronické soudnictví (e-justice). Nástroje e-justice jsou následující: [evropský portál e-Justice](#), jehož cílem je usnadnit v Evropě přístup občanů a podniků ke spravedlnosti; propojování vnitrostátních rejstříků trestů na evropské úrovni; lepší využití videokonferencí v průběhu soudních řízení a používání inovačních překladatelských nástrojů, jako je např. automatický překlad, dynamické formuláře on-line a evropská databáze soudních překladatelů a tlumočnicků. Každoroční [srovnávací přehled EU o soudnictví](#) uveřejňovaný Komisí je informační nástroj, jehož cílem je napomáhat EU a členským státům dosahovat efektivnějšího výkonu spravedlnosti na základě objektivních, spolehlivých a srovnatelných údajů týkajících se kvality, nezávislosti a účinnosti justičních systémů ve všech členských státech. Tyto údaje jsou nezbytné na podporu reforem těchto systémů.

ÚLOHA EVROPSKÉHO PARLAMENTU

S výjimkou rodinného práva, v jehož případě Rada jedná jednomyslně a Parlament je pouze konzultován, je u justiční spolupráce v občanských věcech uplatňován řádný legislativní postup. Parlament se aktivně podílel na vymezení obsahu výše popsanych legislativních nástrojů. V minulosti zaznamenal, že k tomu, aby občané mohli využívat všech výhod plynoucích z práv, která jsou jim přiznána ve Smlouvách, je zapotřebí skutečné evropské soudní kultury. V tomto ohledu je jedním z nejdůležitějších aspektů odborná příprava, zejména v oblasti soudnictví. V červnu 2013 přijal Parlament usnesení o zlepšení přístupu ke spravedlnosti: právní pomoc v přeshraničních občanských a obchodních sporech^[5].

---

[3]Legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. února 2019 o návrhu nařízení, kterým se mění nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 ze dne 28. května 2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech, a legislativní usnesení Evropského parlamentu ze dne 13. února 2019 o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se mění nařízení (ES) č. 1393/2007 o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských státech (doručování písemností).

[4][Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 568/2009/ES ze dne 18. června 2009, kterým se mění rozhodnutí Rady 2001/470/ES o vytvoření Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci.](#)

[5]Úř. věst. C 65, 19.2.2016, s. 12.

V roce 2013 vyslovil Parlament svůj souhlas se dvěma akty týkajícími se příslušnosti, rozhodného práva, uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů mezinárodních párů, zahrnujících jak majetkové poměry v manželství, tak majetkové důsledky registrovaného partnerství, ty ale zůstaly po celé roky zablokovány v Radě. 23 členských států se proto dohodlo na posílené spolupráci (článek 20 SEU), aby bylo možné s navrženými právními předpisy pokročit. Komise začátkem roku 2016 vypracovala nové návrhy aktů, které obsahově vycházely z hlasování Parlamentu a z kompromisů, kterých již bylo dosaženo. [Nařízení Rady \(EU\) 2016/1103 provádějící posílenou spolupráci v oblasti příslušnosti, rozhodného práva a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech majetkových poměrů v manželství](#) bylo nakonec přijato dne 24. června 2016.

Pokud jde o občanskoprávní řízení v Evropské unii, v červenci roku 2017 vyzval Parlament podle článku 225 SFEU Komisi, aby na základě čl. 81 odst. 2 SFEU předložila do 30. června 2018 návrh legislativního aktu o společných minimálních normách pro občanskoprávní řízení^[6]. Znění navrhované směrnice EU tvořící přílohu usnesení Parlamentu usiluje o sblížení systémů občanskoprávního řízení s cílem zajistit plné dodržování práva na spravedlivý proces, jak ho uznává článek 47 Listiny základních práv EU a článek 6 Evropské úmluvy o lidských právech (4.1.2.), stanovením minimálních norem týkajících se zahájení, vedení a uzavírání občanskoprávních řízení u soudů členských států.

V roce 1987 byla vytvořena funkce zprostředkovatele Evropského parlamentu pro případy mezinárodních únosů dětí jejich rodiči, jejímž cílem je pomáhat dětem z manželství/vztahů tvořených dvěma národnostmi, které unese jeden z rodičů. Tato funkce, kterou vždy vykonává současný poslanec EP, byla v dubnu roku 2018 (kdy ji zastávala Elisabeth Morin-Chartierová) přejmenována na „[koordinátora Evropského parlamentu pro práva dětí](#)“ s cílem zohlednit vývoj mandátu, který byl držiteli této funkce svěřen a do nějž jsou nyní zahrnuta i práva dětí.

Od července 2019 zastává funkci koordinátorky Evropského parlamentu pro práva dětí Ewa Kopaczová. Jejími předchůdkyněmi na této pozici byly Anna Maria Corazza Bildtová (2019) Elisabeth Morin-Chartierová (2017–2019), Mairead McGuinnessová (2014–2017), Roberta Angelilliová (2009–2014), Evelyne Gebhardtová (2004–2009), Mary Banottiová (1995–2004) a Marie-Claude Vayssadeová (1987–1994).

Udo Bux
02/2020

---

[6] Usnesení Evropského parlamentu ze dne 4. července 2017 obsahující doporučení Komisi o společných minimálních normách pro občanskoprávní řízení v Evropské unii (Úř. věst. C 334, 19.9.2018, s. 39).

